

Raport

Karolina Buczkowska

Zakład Kulturowych Podstaw Turystyki, Wydział TiR AWF w Poznaniu

Raport: Studia turystyki kulturowej na polskich uczelniach w latach 2002-2015¹

Kształcenie kadr dla sektora turystyki kulturowej rozpoczęto w Polsce w 2002 r. Pierwszą uczelnią, która je wprowadziła w postaci specjalności dla studentów kierunku turystyka i rekreacja była Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku². Dokonało się to dzięki Barbarze Marciszewskiej, która jako jedna z pierwszych osób w naszym kraju zaczęła zgłębiać tematykę turystyki kulturowej, pisząc artykuły, analizując teksty anglojęzyczne i – przede wszystkim – uczestnicząc w międzynarodowej grupie badaczy turystyki kulturowej stowarzyszenia ATLAS.

Jako kolejne, specjalność w ramach studiów licencjackich, uruchomiły: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie – przy kierunku kulturoznawstwo (w Instytucie Humanistycznym) oraz Kolegium Europejskie w Gnieźnie – przy kierunku historia sztuki (jednostka UAM w Poznaniu, Instytut Historii Sztuki) – tu specjalizacja zatytułowana była: europejska turystyka kulturowa – wprowadzenie specjalności na obu uczelniach miało miejsce w roku akademickim 2005/2006.

Od roku akademickiego 2008/2009 turystykę kulturową można studiować na Wydziale Turystyki i Rekreacji w Akademii Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu (jednostka odpowiedzialna: Zakład Kulturowych Podstaw Turystyki) w ramach studiów licencjackich na kierunku turystyka i rekreacja. Do swej oferty wrzuciła ją w tym samym czasie także Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, przy kierunku kulturoznawstwo, lecz już po kolejnym roku akademickim wycofała ją z racji braku zainteresowania ze strony studentów. Podobnie stało się ze specjalnością wprowadzoną w roku akademickim 2009/2010 przez Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

We wrześniu 2010 r., w raporcie na temat studiów turystyki kulturowej na polskich uczelniach, przygotowanym przez A. Mikos v. Rohrscheidt³, pojawiły się informacje już o czternastu specjalnościach z tego zakresu, w tym o ośmiu realizowanych jako specjalność samodzielna i sześciu jako specjalność mieszana, łącząca kształcenie w zakresie turystyki kulturowej z: animacją, zarządzaniem w kulturze i sztuce, turystyką miejską, dziennikarstwem (turystycznym) czy geoturystyką⁴. Studia te proponowały zarówno uczelnie prywatne, jak i państwowe (łącznie 13 uczelni) w dziesięciu miastach na terenie całej Polski na obu poziomach studiów – stwarzając tym samym duże możliwości podjęcia studiów w tym zakresie studentom kierunków takich jak: turystyka i rekreacja, kulturoznawstwo, wiedza o sztuce, pedagogika, zarządzanie, czy ochrona dóbr kultury. Lista uczelni kształcących wówczas kadry dla turystyki kulturowej przedstawiała się następująco:

¹ Raport został zapożyczony i przekopiowany z artykułu: Buczkowska Karolina, *Kształcenie kadr dla sektora turystyki kulturowej w Polsce*, w: *Kształcenie kadr dla gospodarki turystycznej i rekreacji. Stan obecny i prognozy*, pod redakcją Stefana Bosiackiego, Wyd. AWF, Poznań, 2015, 91-103.

² Mikos v. Rohrscheidt A., *Raport: Studia turystyki kulturowej na polskich uczelniach – 2010*, „Turystyka Kulturowa”, www.turystykakulturowa.org, nr 9/2010, PDF, s. 52

³ Mikos v. Rohrscheidt A., *Raport: Studia turystyki kulturowej na polskich uczelniach – 2010*, „Turystyka Kulturowa”, www.turystykakulturowa.org, nr 9/2010, PDF, s. 52-55.

⁴ W raporcie nie uwzględniłam studiów na specjalnościach odnoszących się do wybranych form turystyki kulturowej, które także znajdują się w ofertach polskich uczelni, takich jak: turystyka historyczna, historyczno-militarna, archeologiczna, krajów biblijnych, religijna, turystyka kulturowa Turcji itp.

1. Akademia Ekonomiczna w Katowicach, w ramach kierunku zarządzanie, SUM (nazwa specjalności⁵: zarządzanie w kulturze, sztuce i turystyce kulturowej);
2. Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie; (nazwa specjalności turystyka kulturowa z dziennikarstwem);
3. Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerka „Milenium”, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
4. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
5. Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie – ośrodek zamiejscowy w Poznaniu, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie;
6. Szkoła Wyższa Rzemiosł Artystycznych i Zarządzania we Wrocławiu, w ramach kierunku ochrona dóbr kultury, studia licencjackie (nazwa specjalności: turystyka kulturowa i geoturystyka);
7. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w ramach kierunku kulturoznawstwo, na jednolitych studiach magisterskich (nazwa specjalności turystyka miejska i kulturowa);
8. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w ramach niestacjonarnych, trzyletnich studiów podyplomowych na kierunku „Wiedza o Sztuce”, oferowanych przez Instytut Historii Sztuki;
9. Uniwersytet Śląski – ośrodek zamiejscowy w Cieszynie, w ramach kierunku pedagogika, SUM (nazwa specjalności: animacja społeczno-kulturalna z turystyką kulturową);
10. Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie;
11. Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum w Krakowie, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
12. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy – ośrodek zamiejscowy w Malborku, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie;
13. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy – ośrodek centralny w Bydgoszczy, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie (nazwa specjalności: animacja i turystyka kulturowa);
14. Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie.

Jednocześnie, co nie było zbyt optymistycznie brzmiącym doniesieniem, nie istniała już wtedy specjalność u prekursora kształcenia kadr dla turystyki kulturowej, czyli w Gdańsku (zamknięto ją pomiędzy 2008 a 2010 rokiem), a także kończono kształcenie w tym zakresie w Kolegium Gnieźnie (nie ogłaszając naboru na rok 2010/11).

W latach 2010-2014 możliwość studiowania na specjalności o nazwie: turystyka kulturowa i przyrodnicza mieli studenci wrocławskiej Akademii Wychowania Fizycznego.

We wrześniu 2014 r., gdy o raport w zakresie oferty edukacyjnej w zakresie turystyki kulturowej na polskich uczelniach pokusił się A. Ochmański⁶, zauważalne były już duże zmiany w stosunku do stanu sprzed czterech lat. Na liście placówek pozostało jedynie pięć wcześniejszych, brakowało aż dziewięciu, a doszło sześć nowych – łącznie oferta liczyła jedenaście propozycji specjalności lub specjalizacji, dostępnych w miastach: Białystok, Bydgoszcz, Gniezno, Gorzów Wlkp., Kraków, Poznań, Słupsk, Szczecin, Toruń⁷.

⁵ Informację podaję jedynie, gdy nazwa specjalności: turystyka kulturowa, jest rozszerzona o dodatkowy element.

⁶ Ochmański A., *Raport: oferta edukacyjna w zakresie turystyki kulturowej na polskich uczelniach. Stan na 1 sierpnia 2014*, „Turystyka Kulturowa”, www.turystykakulturowa.org, nr 9/2014, PDF, s. 128-135.

⁷ W raporcie A. Ochmańskiego brakuje informacji o ofercie specjalności Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie (ciągłość kształcenia od 2005 r. potwierdzono mi w uczelni podczas rozmowy telefonicznej w kwietniu 2015 r.).

Warto zauważyć, że Kolegium Europejskim w Gnieźnie (UAM w Poznaniu) powróciło od roku akademickiego 2013/14 do kształcenie w zakresie turystyki kulturowej, tym razem jednak już nie przy kierunku historia sztuki, a przy komunikacji europejskiej (korzystając z nowego programu specjalności).

Wniosek finalny raportu A. Ochmańskiego⁸ brzmiał niestety następująco: „w (...) uczelniach propozycja studium turystyki kulturowej (...) jest wysoce niesprecyzowana, brak nawet nazw wykładanych przedmiotów. Rodzi to obawy, że oferta jest niedoprecyzowana a poziom oferowanych studiów może być niezadowalający lub że ujęcie tej propozycji w ofercie uczelni służy tylko w celach rekrutacyjnych, a nie ma poważnego zamiaru jej otwarcia”.

Analizę oferty i ustalenie aktualnej bazy uczelni prowadzących kształcenie z zakresu turystyki kulturowej w Polsce przeprowadziłam w kwietniu 2015 r. – najpierw na podstawie kwerendy w Internecie, a następnie poprzez weryfikację telefoniczną w poszczególnych placówkach. Wiedza osób w nich pracujących (w dziekanatach, biurach rekrutacji czy wśród pracowników naukowych) nie we wszystkich przypadkach pozwoliła mi uzyskać 100-procentową pewność co do aktualności oferty. Mam jednak nadzieję, że zaprezentowany poniżej spis jedynie w minimalnym stopniu może odbiegać od rzeczywistych kierunków i specjalności, tudzież oferty uczelni na rok akademicki 2015/16.

Na chwilę obecną jedna polska uczelnia prowadzi studia na kierunku, w którego nazwie jest hasło: turystyka kulturowa (pełna nazwa to: turystyka krajoznawcza i kulturowa) – jest to Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, a za kierunek odpowiada Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Wydziału Humanistycznego. Kierunek wprowadzono do oferty uczelni dla studentów SUM-u w roku akademickim 2013/2014, przy czym aktualnie na II roku studiuje ponad 40 osób, a na roku I ok. 30 osób.

Jeżeli chodzi o ofertę w ramach specjalności/specjalizacji to jest ona dość rozbudowana i bogatsza o kolejne uczelnie. Podobnie, jak było wcześniej, tak i teraz studia można realizować lub będzie można od roku akademickiego 2015/16 w różnych placówkach dydaktycznych całej Polski, na różnych poziomach studiów i w ramach dość różnorodnych kierunków. Lista prezentuje się następująco:

1. Akademia im. J. Długosza w Częstochowie, w ramach kierunku kulturoznawstwo europejskie, studia licencjackie (nazwa specjalności⁹: dziedzictwo kulturowe regionu – turystyka kulturowa);
2. Akademia Pomorska w Słupsku, w ramach kierunku geografia, SUM;
3. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. J. Śniadeckiego w Gdańsku, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie;
4. Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, w ramach kierunku turystyka i rekreacja, studia licencjackie (turystyka kulturowa z dziennikarstwem);
5. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
6. UAM w Poznaniu – Instytut Kultury Europejskiej w Gnieźnie, w ramach kierunku komunikacja europejska, studia licencjackie;
7. UAM w Poznaniu – Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu, w ramach kierunku ochrona dóbr kultury, studia licencjackie;
8. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, w ramach kierunku zarządzanie, SUM (zarządzanie w kulturze, sztuce i turystyce kulturowej);
9. Uniwersytet Jagielloński, w ramach kierunku relacje międzykulturowe, SUM;
10. Uniwersytet Opolski, w ramach kierunku kultura śródziemnomorska, SUM;

⁸ Ochmański A., *Raport: oferta edukacyjna w zakresie turystyki kulturowej na polskich uczelniach. Stan na 1 sierpnia 2014*, „Turystyka Kulturowa”, www.turystykakulturowa.org, nr 9/2014, PDF, s. 134.

⁹ Informację podaję jedynie, gdy nazwa specjalności: turystyka kulturowa, jest rozszerzona o dodatkowy element.

11. Uniwersytet Szczeciński, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
12. Uniwersytet Śląski w Cieszynie, w ramach kierunku pedagogika, SUM (animacja społeczno-kulturalna z turystyką kulturalną);
13. Uniwersytet w Białymstoku, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
14. Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum w Krakowie, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie;
15. Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie, w ramach kierunku socjologia, studia licencjackie (turystyka kulturowa i animacje czasu wolnego w turystyce);
16. Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, w ramach kierunku kulturoznawstwo, studia licencjackie.

Analizując dostępne zestawienia specjalności turystyki kulturowej zauważalne jest, że przez dziesięć ostatnich lat ofertę taką posiadała niezmiennie Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie, lecz niestety – od roku 2015/16, ze względu na brak zainteresowania nią ze strony studentów, specjalność będzie wycofana oraz że od siedmiu lat kształci w tym zakresie także poznańska AWF (jedynie ze zmianą programu i nazwy: początkowo była to turystyka kulturowa, potem przekształcona w turystykę kulturową z dziennikarstwem).

Trzynastoletnie budowanie oferty kształcenia kadr dla sektora turystyki kulturowej pokazuje, że ciągle nie jest to zjawisko ani stałe, ani stabilne, ani jednolite. Trudno byłoby w tych okolicznościach dokonać jakiegokolwiek porównania oferty dydaktycznej uczelni, czy założeń efektów kształcenia, tym bardziej, że turystyka kulturowa jako specjalność przypisywana jest do różniących się od siebie kierunków studiów. Należy też zaznaczyć, że zamykanie specjalności po krótkim okresie prezentowania ich w ofercie uczelni (co często ma miejsce) zdecydowanie nie jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ uniemożliwia utożsamienie danej placówki z kształceniem właśnie w takim, a nie innym zakresie. Kiedy sytuacja się unormuje i kiedy będziemy mogli mówić w Polsce o silnej bazie kształcenia kadr dla turystyki kulturowej? Trzeba poczekać, miejmy nadzieję, że nastąpi to już wkrótce.